

RESPECT FOR SEAFARERS' RIGHTS AS A COMPONENT OF MARITIME SECURITY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-392-7-20>

TOPICAL ISSUES OF SEAFARERS' EMPLOYMENT UNDER MARTIAL LAW

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОРЯКІВ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Ivanova Alla Volodymyrivna

*Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor,
Associate Professor of the Maritime
Law Department
National University
«Odesa Maritime Academy»
Odesa, Ukraine*

Іванова Алла Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри морського права
Національний університет «Одеська
морська академія»
м. Одеса, Україна*

Масштабна агресія росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, кардинально змінила умови працевлаштування та організацію роботи українських моряків. У багатьох випадках, моряки працюють на суднах які зареєстровані під прапором іноземної держави, їх трудове життя проходить поза межами батьківщини а роботодавці знаходяться не в країні, громадянами якої є моряки. Так, частина українських моряків працюють в зарубіжних судноплавних компаніях, а частина на території України, а саме: суднах портофлоту; рибпромислового флоту України; суднах торговельного мореплавства що зареєстровані в Україні та ін. Але все ж таки потрібно визнати той факт, що більшість українських моряків підписують трудові контракти з іноземними судновласниками, оскільки в Україні чисельність суден власного торговельного флоту є мізерною.

В умовах дії воєнного стану, для моряків які працюють в зарубіжних судноплавних компаніях, нагальним постало питання щодо можливості виїзду за кордон для продовжування своєї трудової діяльності, тому що, із введенням на території України воєнного стану, громадянам України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, за деякими винятками, заборонили виїжджати з країни.

Оскільки владою України було прийнято рішення, направлене на процес вирішення проблеми з аграрним експортом морськими шляхами, шляхом укладання Угоди під назвою «Ініціатива щодо безпечного транспортування зерна і продуктів харчування з українських портів» (далі Зернова угода), впровадження якої дозволило розблокувати три українські порти для експорту агропродукції, таким чином, деякі моряки змогли отримати дозвіл на виїзд, але лише в межах дії цієї «Зернової угоди». Так, російська агресія, «що стала історичним випробуванням для економіки нашої країни, позбавила джерела доходу мільйони родин. Зокрема, трудових мігрантів чи далекобійників, чії доходи залежали від можливості перебування за кордоном» [1].

Якщо водіям, які задіяні у міжнародних перевезеннях, у травні 2022 року дозволили перетинати кордон України, то питання виїзду українських моряків, попри обговорення в урядових колах та засобах масової інформації не один місяць, тривалий час не знаходило консенсусу. В результаті чого, до Президента України була направлена електронна петиція про виїзд українських моряків за кордон в період воєнного стану, яка набрала 25 тис. голосів. В обґрунтування цієї петиції, голова Профспілки робітників морського транспорту України, зауважує що, «якщо українські моряки тривалий час не працюватимуть, судновласники набиратимуть людей з інших держав, таким чином, українські моряки, не маючи можливості своєчасно замінити своїх колег, втрачають робочі місця, що напрацювалися і створювалися роками» [2].

Слід зазначити, що під час підготовки нормативно-правових актів щодо врегулювання цього питання на законодавчому рівні, було задіяно декілька державних установ, а саме: Державна служба морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства України, Адміністрація морських портів України та Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки.

Разом з тим, необхідно відмітити, що на сьогоднішній день, понад 10000 моряків вже зареєстровано в системі seaman.marad.gov.ua, тобто подали заяву на розгляд копії своїх документів з метою отримання «Підтвердження про отримання копій освітніх і кваліфікаційних документів» та були зареєстровані в вищезазначеній системі. Якщо копії документів, які завантажив моряк відповідають тим, які вказано в постанові Кабінету Міністрів від 2 вересня 2022 р. № 992, тоді «особа успішно проходить верифікацію і може відправити заявку на підписання Голові Адміністрації судноплавства або його заступнику. Підтвердження дійсне протягом 30 днів з моменту підписання. Підписане «Підтвердження про отримання копій освітніх і кваліфікаційних документів», яке в подальшому необхідно надати при перетині

державного кордону вже отримали більше 6000 моряків» [3]. Далі, моряк зобов'язаний особисто в семиденний строк повідомити відповідним органам, де вони перебувають на військовому обліку, та отримати дозвіл на виїзд з місця проживання від керівника відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки (військовозобов'язані та резервісти СБУ, Служби зовнішньої розвідки України – дозвіл відповідного керівника) для пред'явлення уповноваженим службовим особам Держприкордонслужби під час перетину кордону [4].

При цьому, взаємодія з Територіальним центром комплектування та соціальної підтримки викликає найбільше запитань у моряків. Підставою для звернення моряка до зазначеного Центру має бути наявність у моряка декілька документів, а саме: контракт моряка з іноземним судновласником та лист-підтвердження з крюїнгової компанії щодо працевлаштування моряка на судно іноземного судновласника.

Важливим для вирішення цього питання є алгоритм, який чітко прописаний в Постанові Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України» від 2 вересня 2022 року № 992. Так, у разі «введення на територію України воєнного стану громадяни України мають право перетинати державний кордон України, якщо вони прямують для роботи на морських суднах, суднах внутрішнього плавання у складі екіпажів таких суден або для проходження практичної підготовки на суднах» [4].

Отже, для перетину державного кордону України такі особи повинні надати такі документи, як:

1. Курсанти закладів освіти: посвідчення особи моряка; довідку від закладу освіти щодо направлення курсанта для проходження практичної підготовки на судні під українським або іноземним прапором; та військово-облікові документи з відповідними відмітками Територіального центру комплектування та соціальної підтримки;

2. Особи, які прямують для роботи на суднах у складі екіпажів суден, що здійснюють рейси до/з морських портів України, та які здобули відповідну освіту та кваліфікацію до 24 лютого 2022 р., і випускники закладів освіти, які завершили навчання у період воєнного стану: посвідчення особи моряка; судову роль (список осіб судового екіпажу- crew list); підтвердження від Адміністрації судноплавства про отримання копій освітніх і кваліфікаційних документів;

3. Інші особи, які прямують для роботи на морських суднах, суднах внутрішнього плавання у складі екіпажів таких суден та які здобули

відповідну освіту та кваліфікацію до 24 лютого 2022 р., і випускники закладів освіти, які завершили навчання у період воєнного стану: посвідчення особи моряка; підтвердження від Адміністрації судноплавства про отримання копій освітніх і кваліфікаційних документів; військово-облікові документи з відповідними відмітками районного (об'єднаного районного), міського (районного у містах, об'єднаного міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Слід зазначити, що відповідно до цієї категорії осіб, в зазначеній Постанові чітко протисано, що «під час перетину державного кордону України, саме «Інші особи», повинні мати трудовий договір (контракт) для роботи на морському судні, судні внутрішнього плавання або лист від судновласника, оператора судна про намір укласти з громадянином України трудовий договір (контракт) для роботи на морському судні, судні внутрішнього плавання» [4].

Отже, перетин державного кордону для моряків, це необхідна умова для вирішення питання найму та працевлаштування моряків на судна іноземних судновласників. Але, особи, «які прямують для роботи на морських суднах, суднах внутрішнього плавання у складі екіпажів таких суден та які здобули відповідну освіту та кваліфікацію до 24 лютого 2022 р., і випускники закладів освіти, які завершили навчання у період воєнного стану, можуть безперервно перебувати за кордоном не більше строку дії трудового договору (контракту)» [4].

Унаслідок російського вторгнення в Україну і подальших обмежень на переміщення людей, дуже актуальним і нагальним постало питання репатріації українських моряків, які працюють на суднах іноземних судновласників. Для вирішення цього питання, Міжнародний переговорний форум (IBF), відомий багатьом за своєю діяльністю у співпраці з Міжнародною федерацією транспортників (ITF), розглядаючи питання щодо захисту прав моряків, затвердив Рекомендації з управління репатріацією моряків, які постраждали від російського вторгнення в Україну (Recommendations on the management of the repatriation of seafarers affected by the Russian invasion of Ukraine). Ці Рекомендації призначені допомогти морським роботодавцям у процесі узгодження прийнятних варіантів репатріації моряків, які постраждали внаслідок російського вторгнення в Україну. Основна рекомендація згідно з цим документом полягає в тому, що, коли це можливо, постраждалим морякам має бути запропоновано продовжувати контракти і залишатися на борту судна [5]. Крім того, важливо зазначити, що наведені нижче рекомендації є мінімальними стандартами, і роботодавців заохочують забезпечувати кращі умови, якщо вони матимуть таку можливість.

Важливим є і те, що в забезпечення дотримання прав українських моряків, профспілка робітників морського транспорту України звернулася до Міжнародної федерації робітників транспорту (ITF) та Міжнародної ради морських роботодавців (ІМЕС) щодо безпеки українських моряків, які працюють на суднах що прямують до портів росії.

У відповідь на таку заяву, ITF і Спільна переговорна група роботодавців ІМЕС ухвалили спільну заяву, в якій надали рекомендації щодо дій компаній-судновласників у разі необхідності заходу судна з українськими моряками, які працюють на борту, в російські порти; та роз'яснення українським морякам їхніх прав у таких ситуаціях [6]. Так, на сьогодні для забезпечення захисту українських моряків Спільна переговорна група роботодавців (JNG) має застерігати свої компанії від відправки моряків-українців у російські порти.

Визначаючи коло нагальних проблем питань, щодо зайнятості в морській сфері та забезпечення морської безпеки, не можемо не вказати на той факт, що за результатами 33-ї сесії асамблеї Міжнародної морської організації (ІМО-33) у м. Лондоні (Велика Британія) держава-агресор росія, втратила місце в ключовому органі Міжнародної морської організації (ІМО), яке вона посідала з 1960 року, через негативну реакцію на її вторгнення в Україну.

Таким чином, питання щодо дотримання прав моряків як складової забезпечення морської безпеки, під час російсько-української війни та в умовах введення на території України воєнного стану, вирішується не тільки діяльністю державних установ України шляхом підготовки нормативно-правових актів щодо врегулювання цього питання на законодавчому рівні, але й рішеннями впливових міжнародних організацій, такими як: ІМО, ITF, ІМЕС, JNG та ін., що займаються прийняттям стандартів та слугують форумом для обговорення ключових питань у морській галузі.

Література:

1. Гордійчук Д. Усі на борт. Як моряки відстояли право на роботу за кордоном. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/08/28/690912/>
2. Петиція про виїзд моряків за кордон. Чому влада не може її ухвалити. URL: <https://suspilne.media/270224-peticia-pro-viizd-morakiv-za-kordon-comu-vlada-ne-pide-na-ii-uhvalenna-poasnie-ekspert/>
3. Підтвердження про отримання копій освітніх і кваліфікаційних документів URL: <https://marad.gov.ua/ua/news/10-000-moryakiv-podanna-rozglyad-kopiyi-svoyih-dokumentiv-z-metoyu-otrimannya-pidtvrdzhennya-pro-otrimannya-kopij-osvitnih-i-kvalifikacijnih-dokumentiv-ta-buH-zarejestrovani-v-sistemi>

4. Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2022 р. № 992. ЦКБ: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/992-2022-%D0%BF#Text>

5. Recommendations on the management of the repatriation of seafarers affected by the Russian invasion of Ukraine) URL: <https://mtwtu.org.ua/en/news/rekomendacii-mezdunarodnogo-peregovornogo-foruma-ibf-po-upravleniu-repatriaciej-morakov-postradavshih-ot-rossijskogo-vtorzenia-v-ukrainu>

6. Права та дії українських моряків на судах, які прямують до портів рф URL: <https://mtwtu.org.ua/en/news/prava-ta-dii-ukrainskih-morakiv-na-sudnah-aki-pramuut-do-portiv-rf>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-392-7-21>

CURRENT IMPACTS ON THE HUMAN POTENTIAL OF THE MARITIME SECTOR OF UKRAINE

СУЧАСНІ ВПЛИВИ НА ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОРСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

**Krasnikova Oleksandra
Valeriivna**

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Maritime Law
National University «Odesa Maritime
Academy»
Odesa, Ukraine*

**Краснікова Олександра
Валеріївна**

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри морського права
Національний університет «Одеська
морська академія»
м. Одеса, Україна*

Повномасштабне вторгнення рф в Україну вплинуло на всі сфери діяльності нашої держави, зокрема і на морську, круто змінив траєкторію розвитку людського потенціалу в контексті прийняття державних рішень. Як «до» так і «після», величезну роль в економічному, соціальному та правовому розвитку нашої країни грає морська галузь і це є аксіомою. За даними, що опубліковані в огляді морського транспорту UNCTAD, на міжнародній ринку праці у минулі роки Україна надавала близько 4,5 процентів компетентних морських спеціалістів різної кваліфікації та визнавалася крупним постачальником в цій галузі [1]. Близько ста тисяч працюючих моряків, серед яких біля